

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫН
ЗАХИРАМЖ

2024 оны 04 сарын 03 өдөр

Дугаар 45

Улаанбаатар хот

Хуулийн төсөл нэн яаралтай
хэлэлцүүлэх тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийг үндэслэн ЗАХИРАМЖЛАХ нь:

1. Монгол Улсын Засгийн газраас 2024 оны 04 дүгээр сарын 03-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн "Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль"-ийн төслийг хэлэлцэх асуудлын тов, дарааллыг харгалзахгүйгээр Улсын Их Хурлын чуулганаар нэн яаралтай хэлэлцүүлсүгэй.

2. Энэ захирамжийн 1-д заасан хуулийн төслийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангахыг Монгол Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хороо (Ц.Цэрэнпунцаг)-нд даалгасугай.

ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

2024000141

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ДАРГА ГОМБОЖАВЫН
ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.mongolia.gov.mn

2024.04.03 № ЗГ-1/37
танай _____-ны № _____-т

**Хуулийн төсөл өргөн
мэдүүлэх тухай**

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцээд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 21.1-т заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр шийдвэрлэсний дагуу өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгөхийг хүсье.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

00024001431

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР**

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.cabinet.gov.mn

2014.04.03 № ХЭГ/658
танай _____-ны № _____-т

Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
хугацааг товлох тухай

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцээд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 21.1-т заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр шийдвэрлэсний дагуу холбогдох материалын хамт хүргүүлж байна.

Хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх хугацааг товлож өгөхийг хүсье.

Хавсралт ⁴¹ хуудастай.

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

000245006708

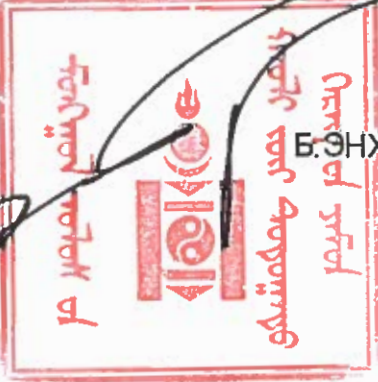
**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД**

Засгийн газрын V байр, Б.Ширэндэвийн гудамж 8/4,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас/Факс: (976-51) 26 75 33,
Цахим шуудан: info@mojha.gov.mn,
Цахим хуудас: www.mojha.gov.mn

2024.04.02 № 1/1500
танай 2024.04.01 -ны № ХЯГ/634 -т

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА Д.АМАРБАЯСГАЛАН ТАНАА**

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.8 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэв.

Б.ЭНХБАЯР

151601170
Doc. 2024.04.03.2024

24/3/23. Б.А.

МОНГОЛ УЛСЫН САНГИЙН САЙД

Засгийн газрын II байр, С.Данзангийн гудамж 5/1,
4-р хороо, Чингэлтэй дүүрэг, 15160 Улаанбаатар хот,
Утас/факс: (976-51) 26 74 68, Цахим шуудан: info@mof.gov.mn,
Цахим хуудас: http://www.mof.gov.mn

2024.04.02 № 01/2148
танай _____-ны № 101/634 -т

Хариу хүргүүлэх тухай

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хуулийн төслүүдтэй танилцлаа.

Хуулийн төслийг дэмжиж байгаа бөгөөд Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг дараах байдлаар бүхэлд нь өөрчилсний үндсэн дээр Хуулийн тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.7 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг зөвшөөрч байна.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл:

1 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай хэсэг, заалт нэмсүгэй.

1/ 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсгийн 21.1.16 дахь заалт:

“21.1.16.Төрийн болон орон нутгийн өмчит /өмчийн оролцоотой/ хуулийн этгээдээс Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 4.1.5-д заасан орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдэд ашигт малтмал, цацраг идэвхт ашигт малтмал, газрын тосны хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл борлуулсан, шилжүүлсний орлого.”

2/ 30 дугаар зүйлийн 30.14 дэх хэсэг:

“30.14.Төрийн болон орон нутгийн өмчит /өмчийн оролцоотой/ хуулийн этгээдээс Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 4.1.5-д заасан орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдэд ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл борлуулсан, шилжүүлсэн тохиолдолд энэ зүйлд заасны дагуу албан татвар ногдуулахгүй.”

2 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.10 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчилсүгэй:

“30.10.Энэ хуулийн 30.4-т заасны дагуу тодорхойлсон албан татвар ногдуулах орлогод дараах хувь хэмжээгээр албан татвар ногдуулна:

9762001367

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдрийн хуралдааны 12 дугаар тэмдэглэлд:

“12.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцээд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 21.1-д заасны дагуу нэн яаралтай хэлэлцүүлэхээр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тогтов.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД
БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН
САЙД

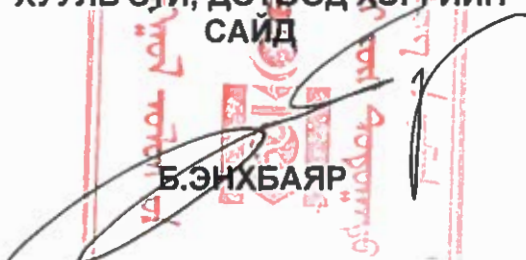
Ч.ХҮРЭЛБААТАР

БАТЛАВ.
САНГИЙН САЙД

Б.ЖАВХЛАН

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТРООД ХЭРГИЙН
САЙД

Б.ЭНХБАЯР

ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр "... Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээх, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглахдаа байгалийн баялаг ард түмний мэдэлд байх зарчимд нийцүүлэн түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно" гэж байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялгийг ашиглах суурь зарчмыг баталгаажуулсан билээ.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр "Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай" 02 дугаар тогтоолыг баталж, Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийн төслийг дараахь үндсэн зарчимд нийцүүлэн боловсруулахыг Монгол Улсын Засгийн газарт даалгасан:

1.Газрын хэвлийн баялаг ашигласны орлогоос Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж, түүнийг санхүүгийн үр ашиг бүхий төсөл, хөтөлбөр санхүүжүүлэх, үнэт цаас гаргах зэргээр арвижуулах;

2.Эдийн засгийн хүртээмжтэй өсөлтийг хангах, шударгаар хуваарилах зарчмыг баримтлах;

3.Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн зохицуулалтыг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд нийцүүлэх" зэрэг болно.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл” -ийн зорилт 4.6-д “Баялгийн сан байгуулж, санхүүгийн үр ашигтай төсөл хөтөлбөрүүдэд хөрөнгө оруулалт хийнэ”, мөн хэсгийн 4.6.1-д “хөрөнгийн удирдлагыг нэгдсэн бодлогоор хэрэгжүүлэх, санхүүгийн үр ашигтай төсөл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэн дэмжих, хөрөнгийн хуримтлалыг бий болгох тогтолцоог бүрдүүлж, хөгжүүлсэн байна” гэж, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр” -ийн 3.2-т “Ил тод, хариуцлагатай уул уурхай, нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, эрдэс баялгийн сан хөмрөгийг арвижуулах замаар тогтвортой, олон тулгуурт эдийн засгийн бүтцийг бий болгож, баялгийн шударга хуваарилалтын зарчмыг хэрэгжүүлнэ”, 3.2.9-д “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг хэрэгжүүлж, уул уурхайгаас олох үр шимийг Баялгийн сангаар дамжуулан иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх тогтолцоог бүрдүүлнэ” гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн, “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл” -ийн 129-д “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2-т: “Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ”, “Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглахдаа байгалийн баялаг ард түмний мэдэлд байх зарчимд нийцүүлэн түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.” гэж тус тус заасныг үндэслэн баялгийн сангийн талаарх төрийн зохицуулалт, тус сангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалт, баялгийн сангийн болон удирдлагын талаарх зохицуулалтыг тусган Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төслийг Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Сангийн яам, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар хамтран боловсруулахаар заасан.

Харин Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт болон түүнийг хэрэгжүүлэх дээр дурдсан тогтоол, бодлогын баримт бичгийн дагуу газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх замаар тэгш, шударга хүртээх, түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх үзэл санааг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн хууль тогтоомжийн төслийг шинээр боловсруулах, холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, нийцүүлэх, тэдгээрийн уялдаа холбоог хангах замаар төрийн нэгдсэн бодлого, удирдлага зохион байгуулалтыг бий болгох үндэслэл, шаардлагыг харгалзан Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийн төслийг боловсруулах шаардлагатай байгаа болно.

1.2.Практик шаардлага

Сүүлийн 30 орчим жилийн хугацааны үзүүлэлтээс үзвэл Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг нь байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялаг, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын нөөц ашигласны үр өгөөжөөс бүрэн хараат байсан нь харагддаг. Тухайлбал, эрдэс баялгийн салбарын орлого нь 2020 онд Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 25.7 хувийг, 2021 онд 28.9 хувийг, 2022 онд 35.1 хувийг, 2023 онд 33.3 хувийг бүрдүүлж байв.

Эрдэс баялгийн салбарын орлогыг өнөө ба ирээдүйн иргэдэд тэгш хүртээх, хуваарилах зорилгоор Хүний хөгжил сангийн тухай хууль, Ирээдүйн өв сангийн

тухай хууль тогтоомжууд, мөн Улсын Их Хурал, Засгийн газраас олон тооны бодлого, хөтөлбөрүүдийг батлан, хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч тэдгээр нь байгалийн баялгийн орлогоос өнөө ба ирээдүйн иргэдэд тэгш хүртээх зарчмыг зохистой хэрэгжүүлж чадаагүй өнөөг хүрсэн.

Үүний илрэл нь Хүний хөгжил сан бөгөөд тус сан ашигт малтмалын орлогын тасалдал, орлогын бодит бус тооцоолол, санхүүгийн үйл ажиллагааны зөрчил зэрэг хэд хэдэн хүндрэл бэрхшээл болон эрдэс баялгийн салбарын орлогын үнийн хэт өсөлт болон бууралтаас шалтгаалсан хэлбэлзэл зэргээс тус сан ажиллаж байх хугацаанд буюу 2010-2016 онуудад ДНБ болон Улсын төсөв ихээхэн өөрчлөлттэй байсан. Тодруулбал, 2010-2016 онуудад Хүний хөгжил сангийн хөрөнгө ДНБ-ний 8.2-23.8 хувийг эзэлж байсан хэдий ч тус сан ажиллаж байх бүхий л цаг хугацаанд алдагдалтай ажиллаж байсан бөгөөд тус сан 2010 онд 157,802.5 сая төгрөг, 2011 онд 472,652.1 сая төгрөг, 2012 онд 407,770.7 сая төгрөг, 2016 онд 89,501.6 сая төгрөгийн алдагдалтай /2013 онд 115,195.4 сая төгрөг, 2014 онд 114,467.5 сая төгрөг, 2015 онд 118,718.8 сая төгрөгийн ашигтай/ ажиллажээ.

Хүний хөгжил сангийн алдагдлыг (1) мөнгөн хөрөнгийн цэвэр өөрчлөлт, (2) Засгийн газрын үнэт цаас, (3) Засгийн газрын зээл болон урьдчилгаа төлбөр зэргээр 2016 оныг хүртэл санхүүжүүлж ирсэн бөгөөд улмаар Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль батлагдсантай холбоотойгоор тус хууль хүчингүй болсон.

Мөн тус хуулийн өөр нэгэн сөрөг үр дагавар нь Хүний хөгжил сангаас ирээдүй үеийн иргэдэд байгалийн баялгийн орлогоос хуримтлал бий болгож чадаагүйгээс гадна 1 их наяд гаруй төгрөгийн өр үлдээсэн байдаг.

Хүний хөгжил сангийн тухай хуулийн алдааг залруулах, байгалийн баялгийн үр өгөөжийг улс орныхоо одоо ба цаашдын хөгжилд зориулахын зэрэгцээ өнөө ба ирээдүйн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх бодлогыг хэрэгжүүлж Монгол Улсын Их Хурлаас 2016 оны 2 дугаар сарын 05-ны өдөр Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг баталсан бөгөөд тус хуулиар нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс баялгаас бий болсон өгөөжийг өнөө ба хойч үеийнхэнд тэнцвэртэй хуваарилах эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн нь Монгол Улсын хөгжлийн бодлогыг урт хугацаанд тодорхойлох эрх зүй, эдийн засгийн нэгэн чухал алхам болсон.

Түүнчлэн, 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдрийн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2-т оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялгийг ашиглах суурь зарчим, нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс баялгаас бий болсон үр өгөөжийг өнөө ба хойч үеийн иргэн бүрд тэнцвэртэй хуваарилах үзэл санааны суурийг илүү тодорхой болгон баталгаажуулснаар "Үндэсний баялгийн сан" хэмээх Үндсэн хуулийн шинэ ойлголт бий болж, түүнийг хэрхэн бүрдүүлэх, хуваарилах, удирдах болон эдгээртэй холбоотой бусад нарийвчилсан харилцааг зохицуулах зайлшгүй шаардлага бий болов.

Бусад улс орны баялгийн сангийн тогтолцоо, зохицуулалтыг судлан үзэхэд Үндэсний баялгийн сан нь Тогтворжуулалтын сан, Хадгаламжийн сан, Ирээдүй хойч үеийн сан, Тэтгэврийн сан, Валютын нөөцийн хөрөнгө оруулалтын сан, Стратегийн хөгжлийн сан, Хуваарилалтын сангийн хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа явуулж байх бөгөөд тухайн сангийн бодлогыг хэрэгжүүлж эхэлсэн цаг хугацаа болон улс орнуудын хүн амын тоо, газар зүйн байршил, байгалийн баялаг, үндэсний соёл, нийгэм, эдийн засгийн чадамж, хөгжлийн түвшин зэргээс хамаарч баялгийн санг

удирдах өөрийн улсын хөгжлийн түвшин, хэрэгцээ шаардлага, онцлогт тохирсон стратегийг тодорхойлж, баялгийн сангийн практикийг хэрэгжүүлж байна.

Олон улс дахь Үндэсний баялгийн сангуудын нийтлэг шинж нь тухайн улсын сангийн яам эсхүл төв банкнаас гаргасан хөгжлийн бодого болон хөрөнгө оруулалтын эрсдэлээс сэргийлэх ерөнхий бодлогын хүрээнд одоо ба ирээдүй иргэн бүрд тэгш хүртээхэд чиглэсэн тусгайлсан бодлого бүхий үйл ажиллагааг улсын нэгдсэн төсвөөс тусдаа байдлаар хэрэгжүүлдэг, хэрэгжүүлэгч нь ажлаа тухайн улсын Засгийн газар болон парламентад тайлагнадаг байна. Эдгээр сангууд нь хөгжлийнхөө явцад шинэчлэгдэн эдийн засгаа тогтворжуулах (Kuwait fund 1953), ханшийн зөрүүний шокоос хамгаалах бодлогын хэрэглэгдэхүүн болгох (China Investment Corporation, Ltd. 2007), өндөр үр ашигтай хөрөнгө оруулалт хийх (Singapore's Temasek Holdings 1981), хойч үедээ өвлүүлэх (Norway Pension Fund 1990) улмаар улсынхаа дотоод хөгжлийн зорилтуудыг шийдвэрлэх (Saudi Arabia Public Investment Fund) зэргээр хөгжиж иржээ. Эдгээрээс хөгжиж буй орнуудын хувьд сангийн хөрөнгөөр байгалийн баялгийн орлогоос хараат бусаар эдийн засгаа тогтворжуулах зорилготой үйл ажиллагаа явуулахад нэн тэргүүнд анхаарч байна. Өөрөөр хэлбэл, дэлхийн зах зээлийн үнийн хэлбэлзэлээс шууд хамааралтай бөгөөд хязгаарлагдмал нөөц бүхий газрын хэвлийн баялгаас олсон орлогыг уул уурхайгаас бусад эдийн засгийн салбарын орлогыг эрчимтэй нэмэгдүүлэх суурь бодлогод чиглүүлж, үүний үр дүнд бий болсон эдийн засгийн өсөлтийн үр өгөөжийг хойч үедээ хүртээх үзэл орчин үед давамгайлах болсон.

Харин уул уурхайгаас бусад салбарын хөгжил болон тэдгээрийн хөрөнгийн түвшин нь эдийн засгаа тогтвортой байлгах зорилтоо нэгэнт хангасан хөгжингүй орнуудын хувьд байгалийн баялгийн шууд орлогыг хойч үедээ мөнгөн хэлбэрээр хадгалан хүртээх зорилтыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Тиймээс Монгол Улсын хувьд ч Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан Үндэсний баялгийн санг байгуулах эрх зүйн орчныг бий болгох, үндэсний онцлогт тохирсон хөгжлийн хөдөлгүүрийг олон улсын тэргүүлэх жишгийг харгалзан үзэх байдлаар бүтээх нэн чухал, хариуцлагатай цаг үе ирээд байна.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлал боловсруулахаас өмнө хийгдсэн “Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгааны тайлан”-д Монгол Улсын Үндэсний баялгийн сан 1/Ирээдүй үеийн иргэдэд байгалийн баялгаас хуримтлал үүсгэх “Ирээдүйн өв сан”, 2/Өнөө үеийн иргэдэд байгалийн баялгаас хуваарилалт хийх “Хуримтлалын сан”, 3/Хөгжлийн томоохон төслүүдийг санхүүжүүлэх “Хөгжлийн сан” гэсэн гурван үндсэн сантай ажиллах нь оновчтой талаар тодорхойлж, түүнийг боловсруулахдаа Норвеги, Казахстан, Кувейт, Саудын араб, АНУ-ын Шинэ Мексик муж, Аляска муж улсуудын баялгийн сангийн зохицуулалтын сайн туршлагыг нутагшуулан нэвтрүүлэх талаар зөвлөмж өгсөн байна.¹

Иймд, Ирээдүйн өв сан, Хуримтлалын сан, Хөгжлийн сангаас бүрдэх Үндэсний баялгийн сангийн эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгож, эдгээр сангаар дамжуулан газрын хэвлийн баялгийг өнөө ба ирээдүйн иргэд тэгш хүртэх хөгжлийн бодлогыг зэрэгцсэн байдлаар тодорхойлон хэрэгжүүлэх нь оновчтой гэж үзсэний үндсэн дээр Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

---

¹ Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгааны тайлан, 2023 он, 85 дахь тал.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд заасан анхдагч хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулах бөгөөд хуулийн зорилтыг дараах байдлаар тодорхойлно:

Хуулийн төслийн зорилт нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийн улсын төсөвт төвлөрсөн орлогыг одоо ба ирээдүй үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор Үндэсний баялгийн санг байгуулах, сангийн эх үүсвэр, төрөл, зориулалтыг тодорхойлох, сангийн хөрөнгийг удирдах бүтэц, зохион байгуулалтыг тогтоох, үйл ажиллагааг тайлагнах болон хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулна.

Хуулийн төсөлд дараахь асуудлыг тусгана:

1.Үндэсний баялгийн сан, сангийн зарчмыг тодорхойлж, Үндэсний баялгийн сангийн төрөлжсөн сан болох Ирээдүйн өв сан, Хуримтлалын сан, Хөгжлийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг хэрхэн төвлөрүүлэх, түүний зориулалт, зарцуулалтын талаар нарийвчлан зааж, мөн сангийн орлогыг төвлөрүүлэх үүрэг бүхий этгээдийн зохион байгуулалтын зарчмыг тодорхойлон үндэсний баялгийн сангийн тогтвортой байдлыг хангах зохицуулалтын талаар тусгана.

2. Үндэсний баялгийн сангийн талаарх төрийн байгууллагын бүрэн эрх буюу Улсын Их Хурал, Засгийн газар болон төрөлжсөн сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэгч төрийн захиргааны төв байгууллагуудын чиг үүрэг, үйл ажиллагааны талаар зохицуулна.

3.Сангийн тайлагнал, ил тод байдал, хяналтын хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Үндэсний баялгийн нэгдмэл сан бүрдэж, түүний төрөл, хуваарилалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт бий болж, дараах эерэг үр дагавар гарна гэж үзэж байна:

- Байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвийн баялгийн үр өгөөжөөс бүрдүүлсэн Үндэсний баялгийн санг бий болгосноор Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт бодитоор хэрэгжинэ.

- Үндэсний баялгийн сан нь улсын нийгэм, эдийн засаг, хөгжлийн хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхийн зэрэгцээ сангийн эх үүсвэрийг одоо ба ирээдүйн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх төрөлжсөн сангууд бий болгоно.

- Үндэсний баялгийн сан нийгмийн бүх түвшнийг хамарч, одоо ба ирээдүйн хөгжлийн бодлого, нийгмийн баталгааг зэрэгцүүлэн шийдвэрлэх санхүүгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлнэ.

- Үндэсний баялгийн сан нь улсын нийгэм, эдийн засаг, хөгжлийн хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхийн зэрэгцээ сангийн эх үүсвэрийг одоо ба ирээдүйн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх төрөлжсөн сангууд бий болгоно.

- Үндэсний баялгийн сан нийгмийн бүх түвшнийг хамарч, одоо ба ирээдүйн хөгжлийн бодлого, нийгмийн баталгааг зэрэгцүүлэн шийдвэрлэх санхүүгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлнэ.

- Үндэсний баялгийн санг улс орны одоо ба ирээдүйн нийгэм, эдийн засаг, хөгжлийн чиг баримжаанд нийцүүлэн төрөлжүүлэх замаар “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

- Үндэсний баялгийн сангаар дамжуулан байгалийн баялгийг ард түмний мэдэлд байх Үндсэн хуулийн суурь зарчим хангагдана.

- Байгалийн баялгийн орлогын хуримтлалын эх үүсвэрээр улс орны хөгжилд эерэг нөлөө үзүүлэх дэлхийн томоохон төсөл, хөтөлбөрт хөрөнгө оруулалт хийх, хөрөнгийн зах зээлээс өгөөж хүртэх боломжийг бүрдүүлнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон Олон Улсын гэрээ болон бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулна.

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төсөл, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Улс төрийн намын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хууль баталсан холбогдуулах авах арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулна.

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 02 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-ийн 4.6 дахь зорилт, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 3.2, 3.2.9 дэх хэсэгт тус тус заасныг үндэслэн газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх замаар тэгш, шударга хүртээх, түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх үзэл санааг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн хууль тогтоомжийн төслийг шинээр боловсруулах, холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, нийцүүлэх, тэдгээрийн уялдаа холбоог хангах замаар төрийн нэгдсэн бодлого, удирдлага зохион байгуулалтыг бий болгох зорилтын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор энэхүү хуулийн төслийг боловсруулав.

Нэг. Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийн төсөл боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлага, олон улсын туршлага

Сүүлийн 30 орчим жилийн хугацааны үзүүлэлтээс үзвэл Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг нь байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялаг, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын нөөц ашигласны үр өгөөжөөс бүрэн хараат байлаа. Тухайлбал, эрдэс баялгийн салбарын орлого нь 2020 онд Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 25.7 хувийг, 2021 онд 28.9 хувийг, 2022 онд 35.1 хувийг, 2023 онд 33.3 хувийг бүрдүүлсэн байна.

Монгол Улс өнөөг хүртэл байгалийн баялгийн үр өгөөжийг ашиглах замаар улс орныхоо нийгэм эдийн засгийн зорилтуудыг хангах их бага хэмжээний бодлого, хууль цөөнгүй гарсан билээ. Үүнээс дурдвал, эрдэс баялгийн салбарын орлогыг өнөө ба ирээдүйн иргэдэд тэгш хүртээх, хуваарилах зорилгоор Монгол Улс 2009 онд Хүний хөгжил санг, 2016 онд Ирээдүйн өв санг байгуулж, хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Улсын Их Хурал, Засгийн газраас холбогдох хууль тогтоомж, бодлого, хөтөлбөрүүдийг батлан, хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч тэдгээр нь байгалийн баялгийн орлогоос өнөө ба ирээдүйн иргэдэд тэгш хүртээх зарчмыг төдийлөн зохистой хэрэгжүүлж чадаагүй өнөөг хүрлээ.

Харин 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдрийн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2-т оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялгийг ашиглах суурь зарчим, нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс баялгаас бий болсон үр өгөөжийг өнөө ба хойч үеийн иргэн бүрд тэнцвэртэй хуваарилах үзэл санааны суурийг илүү тодорхой болгон баталгаажуулснаар “Үндэсний баялгийн сан” хэмээх Үндсэн хуулийн шинэ ойлголт бий болж, түүнийг хэрхэн бүрдүүлэх, хуваарилах, удирдах болон эдгээртэй холбоотой бусад нарийвчилсан харилцааг зохицуулах зайлшгүй шаардлага бий болсон.

Иймд, дээр дурдсан хууль зүйн болон практик шаардлагын дагуу Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үндэсний баялгийн сангийн талаар эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийг холбогдох хууль тогтоомжтой уялдуулан бие даасан

хуулиар нарийвчлан зохицуулах хэрэгцээ, шаардлага туйлын чухал байгааг харуулж байна.

Дэлхий дээр 1940 оноос эхлэн үндэсний баялгийн сангийн тухай ойлголт анх бий болж, түүнээс хойш баялгийн сангийн тоо эрчимтэй нэмэгдэн (ялангуяа 2010 оноос хойш), өнөөдрийн байдлаар олон улсад 176 баялгийн сан үйл ажиллагаа явуулж байна.

Хэдийгээр үндэсний баялгийн сангийн талаарх онол, олон улсын туршлага чамгүй байвч Монгол Улсын засаглалын хэлбэр, эдийн засгийн бүтэц, газар нутаг, нүүдэллэн аж төрөх ёс, Монгол хүний сэтгэхүйн онцлог гэх мэт үндэсний шинжид тулгуурласан төрөлжсөн сангууд, тэдгээрийн удирдлага зохицуулалтыг Үндэсний баялгийн сангийн анхдагч хуулийн төсөлдөө тусган боловсруулах нь ач холбогдолтой төдийгүй түүнийг нарийвчлан томъёолох нь цаашид тогтвортой хөгжлийн суурийг тавих үндэс бүрдэнэ.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлага болон олон улсын сайн туршлагыг тандан судалсны үндсэн дээр хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулж, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд заасны дагуу анхдагч хуулийн төслийг дараах байдлаар боловсруулав. Үүнд:

Хуулийн төслийн зорилт нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийн улсын төсөвт төвлөрсөн орлогыг одоо ба ирээдүй үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор Үндэсний баялгийн санг байгуулах, сангийн эх үүсвэр, төрөл, зориулалтыг тодорхойлох, сангийн хөрөнгийг удирдах бүтэц, зохион байгуулалтыг тогтоох, үйл ажиллагааг тайлагнах болон хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад орших бөгөөд нийт 5 бүлэг, 16 зүйлээс бүрдэнэ.

Нэгдүгээр бүлэг. Хуулийн зорилт, Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолтыг тусгасан.

Хоёрдугаар бүлэг. Үндэсний баялгийн сангийн талаарх төрийн байгууллагын бүрэн эрх буюу Улсын Их Хурал, Засгийн газар болон төрөлжсөн сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэгч төрийн захиргааны төв байгууллагуудын чиг үүрэг, үйл ажиллагааг зохицуулсан.

Гуравдугаар бүлэг. Үндэсний баялгийн сангийн төрөлжсөн сан болох Ирээдүйн өв сан, Хуримтлалын сан, Хөгжлийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг хэрхэн төвлөрүүлэх, түүний зориулалт, зарцуулалтын талаар нарийвчлан зааж, мөн сангийн орлогыг төвлөрүүлэх үүрэг бүхий этгээдийн зохион байгуулалтын зарчмыг тодорхойлон үндэсний баялгийн сангийн тогтвортой байдлыг хангах зохицуулалтын талаар тусгасан.

Дөрөвдүгээр бүлэг. Сангийн нягтлан бодох бүртгэл, ил тод байдал, хяналт хэрэгжүүлэх журмын талаар тусгасан.

Тавдугаар бүлэг. Бусад зүйлд хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага болон хууль хүчин төгөлдөр болох тухай зохицуулсан.

Түүнчлэн, Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ирээдүй өв

сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төсөл, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Улс төрийн намын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хууль баталсан холбогдуулах авах арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулав.

Тус хуулийн төсөл батлагдсанаар Үндэсний баялгийн нэгдмэл сан бүрдэж, түүний төрөл, хуваарилалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт бий болох замаар Монгол Улсын эдийн засаг, нийгэм, хууль зүй, хүний хөгжлийн төвшинд дараах эерэг үр нөлөө гарна:

- Үндэсний баялгийн сангаар дамжуулан байгалийн баялгийг ард түмний мэдэлд байх Үндсэн хуулийн суурь зарчим хангагдана.

- Байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвийн баялгийн үр өгөөжөөс бүрдсэн Үндэсний баялгийн санг бий болгох эрх зүйн орчин бүрсдсэнээр 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр оруулсан байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялгийг ашиглах суурь зарчим, нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс баялгаас бий болсон үр өгөөжийг өнөө ба хойч үеийн иргэн бүрд тэнцвэртэй хуваарилах үзэл санааны суурийг илүү тодорхой болгон баталгаажуулж, бодитоор хэрэгжих эрх зүйн орчин бий болно.

- Хөгжлийн сангаар дамжуулан хөгжлийн төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлснээр олон тулгуурт эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах суурь бүтцийг бий болгосноор түүний үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүр тэгш хүртэх боломж бүрдэнэ.

- Хуримтлалын сангаар дамжуулан одоо үеийн иргэн бүрийн эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны суурь хэрэгцээг хангах хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлснээр иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

- Ирээдүй өв сангаар дамжуулан ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш хүртэх хуримталыг бий болгоно.

- Ирээдүй өв сангийн хуримтлалын зарим хэсгийг өндөр өгөөжтэй, эрсдэл багатай гадаад санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийх, хөрөнгийн зах зээлээс өгөөж хүртэж, санг арвижуулах боломжийг бүрдүүлнэ.

---oOo---

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн төсөл

Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 02 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-ийн 4.6 дахь зорилт, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 3.2, 3.2.9 дэх хэсэгт тус тус заасныг үндэслэн газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх замаар тэгш, шударга хүртээх, түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх үзэл санааг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн хууль тогтоомжийн төслийг шинээр боловсруулах, холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, нийцүүлэх, тэдгээрийн уялдаа холбоог хангах замаар төрийн нэгдсэн бодлого, удирдлага зохион байгуулалтыг бий болгох зорилтын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор энэхүү хуулийн төслийг боловсрууллаа.

1. Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийн төсөл боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлага

Монголчууд бид ардчилсан Үндсэн хуулиа баталж, зах зээлийн эдийн засагт шилжиж хүмүүнлэг иргэний ардчилсан нийгэм цогцлоон хөгжүүлэх эрхэм зорилтыг тунхагласнаас хойш 30 жилийн хугацаа өнгөрлөө. Хэдийгээр эдийн засаг 13 дахин тэлсэн ч иргэдийн дундах ядуурал, амьдралын чанар яг хэвээр байна. Энэ бол энэ том эдийн засаг цөөн хүний гарт төвлөрч байна гэсэн үг юм. Түүнчлэн, Монгол Улсын сүүлийн 30 орчим жилийн хугацааны нийгэм, эдийн засгийн үзүүлэлт нь байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялаг, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын нөөц ашигласны үр өгөөжөөс бүрэн хараат байсан нь 2020 онд Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 25.7 хувийг, 2021 онд 28.9 хувийг, 2022 онд 35.1 хувийг эрдэс баялгийн салбарын орлого бүрдүүлснээс харагдаж байгаа юм. Улмаар Монгол Улсын экспортын 90 гаруй хувийг уул уурхайн салбар эзэлж байна. Уул уурхайн баялаг ард иргэдэд хэр хүртээмжтэй байна вэ гэдэг асуултыг өнөөдөр тавих ёстой. Бид баялгийг зохистой ашиглах талаар олон удаа ярьсан ч бодитой шийдэл өнөөдрийг хүртэл олж чадаагүй байна.

Байгалийн баялгийн үр өгөөжийг иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор Монгол Улсын Их Хурлаас 2009 онд Хүний хөгжил сангийн тухай хууль баталсан боловч тус сангийн хөрөнгөөс бэлэн мөнгө тарааж, ирээдүй үеийн иргэдэд байгалийн баялгийн орлогоос хуримтлал бий болгож чадаагүйгээр үл барам 1 их наяд гаруй төгрөгийн өр үлдээсэн байдаг. Үүнийг залруулахын тулд 2016 онд Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг баталсан бөгөөд тус хуулиар нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс баялгаас бий болсон өгөөжийг өнөө ба хойч үеийнхэнд тэнцвэртэй хуваарилах эрх зүйн орчин бүрдүүлсэн нь Монгол Улсын хөгжлийн бодлогыг урт хугацаанд тодорхойлох эрх зүй, эдийн засгийн нэн чухал алхам болсон.

Харин 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдрийн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургаадугаар зүйлийн 2-т оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялгийг ашиглах суурь зарчим, нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс

баялгаас бий болсон үр өгөөжийг өнөө ба хойч үеийн иргэн бүрд тэнцвэртэй хуваарилах үзэл санааны суурийг илүү тодорхой болгон баталгаажуулснаар “Үндэсний баялгийн сан” хэмээх Үндсэн хуулийн шинэ ойлголт бий болж, түүнийг хэрхэн бүрдүүлэх, хуваарилах, удирдах болон эдгээртэй холбоотой бусад нарийвчилсан харилцааг зохицуулах зайлшгүй шаардлага бий болсон.

Иймд дээр дурдсан хууль зүйн болон практик шаардлагын дагуу Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үндэсний баялгийн сангийн талаар эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийг холбогдох хууль тогтоомжтой уялдуулан бие даасан хуулиар нарийвчлан зохицуулах хэрэгцээ, шаардлага туйлын чухал байгааг харуулж байна.

2. Олон улс дахь баялгийн сангийн нийтлэг төрөл ба сайн засаглалын туршлага

Дэлхий дээр 1940 оноос эхлэн үндэсний баялгийн сангийн тухай ойлголт анх бий болж, түүнээс хойш баялгийн сангийн тоо эрчимтэй нэмэгдэн (ялангуяа 2010 оноос хойш), өнөөдрийн байдлаар олон улсад 176 баялгийн сан үйл ажиллагаа явуулж байна.

Олон улс дахь эдгээр баялгийн сангийн тогтолцоо, зохицуулалтыг судлан үзэхэд Үндэсний баялгийн сан нь Тогтворжуулалтын сан, Хадгаламжийн сан, Ирээдүй хойч үеийн сан, Тэтгэврийн сан, Валютын нөөцийн хөрөнгө оруулалтын сан, Стратегийн хөгжлийн сан, Хуваарилалтын сангийн нийтлэг хэлбэртэй байна. Хэдий тийм боловч эдгээр сангуудын зорилго харилцан адилгүй бөгөөд ихэвчлэн тухайн улсын хөгжлийн түвшин, нийгэм болон эдийн засагт тулгамдаж буй хэрэгцээ, шаардлага, улсын хүн амын тоо, газар зүйн байршил, цаг уур, байгалийн баялгийн нөөц, үндэсний соёлын онцлог зэрэг олон хүчин зүйлээс хамааран өөрийн улсын хөгжлийн зорилгод тохируулан өөрийн улсын баялгийн сангийн стратегийг тодорхойлон хэрэгжүүлж байна.

Эдгээрээс хөгжиж буй орнуудын хувьд сангийн хөрөнгөөр байгалийн баялгийн орлогоос хараат бусаар эдийн засгаа тогтворжуулах зорилготой үйл ажиллагаа явуулахад нэн тэргүүнд анхаарч байна. Өөрөөр хэлбэл, дэлхийн зах зээлийн үнийн хэлбэлзлээс шууд хамааралтай бөгөөд хязгаарлагдмал нөөц бүхий газрын хэвлийн баялгаас олсон орлогыг уул уурхайгаас бусад эдийн засгийн салбарын орлогыг эрчимтэй нэмэгдүүлэх суурь бодлогод чиглүүлж, үүний үр дүнд бий болсон эдийн засгийн өсөлтийн үр өгөөжийг хойч үедээ хүртээх үзэл орчин үед давамгайлах болсон.

Харин уул уурхайгаас бусад салбарын хөгжил болон тэдгээрийн хөрөнгийн түвшин нь эдийн засгаа тогтвортой байлгах зорилтоо нэгэнт хангасан хөгжингүй орнуудын хувьд байгалийн баялгийн шууд орлогыг хойч үедээ мөнгөн хэлбэрээр хадгалан хүртээх зорилтыг дэвшүүлэн ажиллаж байна.

Олон улс дахь сайн засаглал бүхий баялгийн сангуудын туршлагаас үзвэл нийтийн өмчийн хөрөнгийн менежментийг хэрэгжүүлэгч субъектийн хувьд баялгийн сангийн хөрөнгийг тухайн улсын Засгийн газар буюу түүнийг төлөөлөн сангийн яам эсхүл төв банкнаас сангийн бодлого болон хөрөнгө оруулалтын эрсдэлийн бодлогыг тодорхойлон ерөнхий удирдлагыг хэрэгжүүлж, харин сангийн шууд удирдлагыг холбогдох төрийн захиргааны байгууллага эсхүл зөвхөн Засгийн газраас олгосон эрхийн хүрээнд сангийн хөрөнгийн менежментийг хуулийн этгээд бие даан хэрэгжүүлж, ажлаа Засгийн газар болон парламентдаа тайлагнадаг байна.

3. Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Үндэсний баялгийн сангийн тухай анхдагч хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлага болон олон улсын сайн туршлагыг тандан судалсны үндсэн дээр хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулж, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд заасны дагуу анхдагч хуулийн төслийг дараах байдлаар боловсруулав. Үүнд:

Хуулийн төслийн зорилт нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийн улсын төсөвт төвлөрсөн орлогыг одоо ба ирээдүй үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор Үндэсний баялгийн санг байгуулах, сангийн эх үүсвэр, төрөл, зориулалтыг тодорхойлох, сангийн хөрөнгийг удирдах бүтэц, зохион байгуулалтыг тогтоох, үйл ажиллагааг тайлагнах болон хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад орших бөгөөд нийт 5 бүлэг, 16 зүйлээс бүрдэнэ.

Нэгдүгээр бүлэгт хуулийн зорилт, Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт, баялгийн сангийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчмыг тусгасан.

Хоёрдугаар бүлэгт үндэсний баялгийн сангийн талаарх төрийн байгууллагын бүрэн эрх буюу Улсын Их Хурал, Засгийн газар болон төрөлжсөн сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэгч төрийн захиргааны төв байгууллагуудын чиг үүрэг, үйл ажиллагааг зохицуулсан.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлд заасны дагуу байгалийн баялаг гагцхүү ард түмний мэдэлд, төрийн нийтийн өмч байх зарчмыг баримтлан ард түмний төлөөллөөс сонгогдсон Улсын Их Хурал нь иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлан Үндэсний баялгийн санд төвлөрсөн байгалийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээхэд чиглэсэн баялгийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөр болон төрөлжсөн санд тухайн жил төвлөрүүлэх, зарцуулах төсвийг хэлэлцэн баталж, тэдгээрийн гүйцэтгэлд хяналт тавих талаар тусгав.

Түүнчлэн, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин наймдугаар зүйлийн 2-т Засгийн газар төрийн хуулийг биелүүлж, аж ахуй, нийгэм, соёлын байгуулалтыг удирдах нийтлэг үүргийн дагуу Үндсэн хууль, бусад хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулж хангах, ... улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, улсын төсвийн төлөвлөгөөг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөж, гарсан шийдвэрийг биелүүлэх бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхээр заасанд нийцүүлэн Засгийн газар нь Үндэсний баялгийн сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхээр зохицуулав:

1/ Үндэсний баялгийн сангийн тогтвортой байдлыг хангах үүднээс олон улсын сайн туршлагын жишгийн дагуу төрөлжсөн сангийн хөрөнгөөр хөрөнгө оруулахад баримтлах тухайн санхүүгийн жилийн макро-эдийн засгийн орчин, мөнгөний бодлоготой уялдуулан гаргасан хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн үр өгөөжийн доод хэмжээ болон эрсдэлийн дээд хэмжээний жишиг үзүүлэлтийг тогтоосон хөрөнгийн оруулалтын бодлогын баримт бичгийг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон Монголбанкны хамтран боловсруулж, хүргүүлснээр төрөлжсөн сан тус бүр дээр хэлэлцэн батлах;

2/ Төрөлжсөн сангийн төсөв нь нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байх хүрээнд энэ хууль болон Төсвийн тухай хууль, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд заасан журмыг баримтлан санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нэгтгэн хянасан төрөлжсөн сангийн тухайн жилийн төсвийн төслийг хэлэлцэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, гүйцэтгэлд хяналт тавьж, Улсын Их Хуралд тайлагнах;

3/ Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас ирүүлсэн Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт, бичигт туссан нийгэм, эдийн засгийн үр өгөөж бүхий хөгжлийн төсөл, хөтөлбөрөөс Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалтыг энэ хуульд заасан Хөгжлийн сангийн зориулалтад нийцэж буй эсэхийг хэлэлцэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

4/Хуримтлалын сангийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах харилцааг зохицуулсан иргэн бүрд нэрийн данс үүсгэх, хөтлөх, сангаас гагцхүү энэ хуульд заасан зориулалтын дагуу зарцуулалт хийх журам болон тус санд орлого төвлөрүүлэгч төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглал, үйл ажиллагаанд мөрдөх олон улсын сайн засаглалын зарчим, стандартад суурилсан Төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын журмыг Засгийн газар баталж, баялгийн сангийн эх үүсвэрийг тооцож, төрөлжсөн сангуудад төвлөрүүлэх ерөнхий аргачлалыг төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэгчийн хувьд төсөв, санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж, батлах зохицуулалтыг тусгав.

Төрөлжсөн сангийн үйл ажиллагаанд төсвийн зардлыг хэмнэх, бодлогын уялдаа холбоог түргэн шуурхай, үр дүнтэй хангах үүднээс нэмэлт институт байгуулахгүйгээр төрөлжсөн сангийн үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг харьяалах чиг үүргийг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагууд хангах буюу Ирээдүй өв сангийн шууд удирдлагыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Хуримтлалын сангийн шууд удирдлагыг Хөдөлмөр, нийгмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Хөгжлийн сангийн шууд удирдлагыг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хэрэгжүүлэх ба төрөлжсөн сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэгч төрийн захиргааны төв байгууллагууд нь Улсын Их Хурал, Засгийн газраас гаргасан сангийн талаар энэ хуульд заасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх агуулгыг тусгав.

Гуравдугаар бүлэгт төрөлжсөн сангийн төрөл, зориулалт, сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг хэрхэн төвлөрүүлэх, зарцуулалтын талаар нарийвчлан зааж, мөн сангийн орлогыг төвлөрүүлэх үүрэг бүхий этгээдийн зохион байгуулалтын зарчмыг тодорхойлон, үндэсний баялгийн сангийн тогтвортой байдлыг хангах зохицуулалтын талаар тусгасан.

1/ Хуулийн төсөлд төрөлжсөн сангийн хөрөнгийн зориулалтыг олон улс дахь баялгийн сангийн төрөл, зориулалтын жишиг болон тэгш, шударга хуваарилах үзэл санааны дагуу дараах байдлаар тодорхойлон тусгав:

Ирээдүй өв сангийн зориулалт нь хязгаарлагдмал нөөц бүхий газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор 2030 он хүртэл хуримтлуулах, тус оноос хуримтлагдсан хөрөнгийн үнэ цэнийг өсгөх, арвижуулах зорилгоор олон улсын зах зээлийн санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулж болох бөгөөд хөрөнгө оруулалтын менежментийн үйл ажиллагааг үүргийг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас гэрээгээр

(мандат) эрх шилжүүлсний дагуу Монголбанк хариуцан хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг тусгав.

Хуримтлалын сангийн зориулалт нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор иргэдийн эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууц зэрэг суурь хэрэгцээнд зориулж бэлэн мөнгө тараахгүйгээр тус чиглэлээр хэрэгжүүлэх хөтөлбөрүүдийг Хуримтлалын сангаас санхүүжүүлэх замаар үр өгөөжийг иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ.

Хөгжлийн сангийн зориулалт нь Монгол Улсын эдийн засгийг хязгаарлагдмал нөөц бүхий уул уурхайн салбараас хараат бус байдлаар төрөлжүүлэн хөгжүүлж, эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах суурь бүтцийг бүрдүүлэх ач холбогдол бүхий нийгэм, эдийн засгийн өндөр үр өгөөж бүхий стратегийн төсөл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж, түүний үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн аль алинд тэгш хүртээх зорилгыг тусгаж, зохицуулсан болно.

2/ Баялгийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр болон хөрөнгийг төрөлжсөн сангуудад хуваарилах зарчмыг дараах байдлаар зохицуулав:

Баялгийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэх зарчмыг баримтлан Ашигт малтмалын тухай хуульд заасан нийт төлбөр төлөгчөөс төлсөн ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр, уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын бүх төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрийн эзэмшлийн хувьцааны ногдол ашиг, сангийн хөрөнгө оруулалтын орлого болон нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл ашигтай гарсан тохиолдолд Тогтворжуулалтын сангийн тухайн жилийн орлогын 50 хувиас бүрдэнэ.

Тодруулбал, Ирээдүй өв санд улсын төсөвт төвлөрсөн ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс төсвийн тогтворжуулалтын сан болон орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд нэн тэргүүнд хуваарилж, түүнээс үлдэх хэсгийн 65 хувийг болон Ирээдүйн өв сангийн энэ хуульд заасан хөрөнгө оруулалтын орлогыг хуваарилна.

Хуримтлалын санд хуулийн төслийн 12.9-т заасан орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн нэгдэлд хамаарах уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын бүх төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрийн эзэмшлийн нийт хувьцааны 34 хүртэлх хувьцаанд ногдох ногдол ашгийг төвлөрүүлэн хуваарилна.

Хөгжлийн сангийн эх үүсвэр нь нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл ашигтай гарсан тохиолдолд Тогтворжуулалтын сангийн тухай жилийн орлогын 50 хувийг хуваарилна.

3/ Баялгийн сангийн хөрөнгийн тогтвортой байдлыг хангах хүрээнд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "...газрын хэвлий, түүний баялаг, ...төрийн нийтийн өмч мөн." гэж заасны дагуу газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийн эх үүсвэрээс бүрдсэн баялгийн сангийн төсөв нь улсын нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэдэд тэгш, шударга хүртээх талаарх хэрэгжүүлэх бодлого, зарцуулах шийдвэрийг ард түмний төлөөллийг хэрэгжүүлэгч Улсын Их Хурал хэлэлцэн баталж, хэрэгжүүлэх үүргийг Засгийн газар хариуцаж зохион байгуулах зарчмыг баримтлахаар тусгасан.

Хуулийн төсөлд Баялгийн сангийн хөрөнгийг энэ хуульд зааснаас бусад зориулалтаар зарцуулахыг хориглох, төрөлжсөн сангийн хөрөнгийг алдагдлыг нөхөх эсхүл өөр бусад зорилгоор сан хооронд шилжүүлэхийг хориглох талаар шийдвэр гаргах эрх бүхий төрийн байгууллагын эрх хэмжээг хязгаарлах зохицуулалтыг тусгав.

Түүнчлэн, Орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээд нь Монгол улсын дунд, урт хугацааны бодлоготой нягт уялдуулж зөвхөн нэгдлийн стратеги төлөвлөгөөнд тусгасан, ирээдүйд орлого, үнэ цэнийг бий болгох бизнес хөгжлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, байгалийн хэвлийн баялгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах замаар Хуримтлалын санд ногдол ашиг шууд төвлөрүүлнэ.

Хуримтлалын санд орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн харьяанд нэгдсэн удирдлагын дор уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын нийт төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийг нэгдлийн зохион байгуулалтаар ажиллах зохицуулалтыг болон тухайн хуулийн этгээдүүд нь үндсэн үйл ажиллагаанаас бусад үйл ажиллагаа, төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, санхүүжүүлэхийг хориглохоор тусгасан.

Энэхүү өргөн барьсан хуулийн төслийн нэг гол агуулга бол эрдэс баялгаас нийт иргэддээ шууд хүртээх үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх боломжийг уул уурхайн олборлолт ашигт малтмалын салбарын төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компани, аж ахуйн нэгжүүдийн төрийн эзэмшлийн 34 хувьд ногдох ногдол ашгийг иргэдэд шууд хуваарилах зохицуулалт юм. Өөрөөр хэлбэл “Эрдэнэс Монгол” нэгдлийн харьяа Эрдэнэт үйлдвэр, Эрдэнэс Тавантолгой, Оюу Толгой зэрэг стратегийн ордууд болон цаашид ашиглах ордуудын төрд ногдох 34 хувийн эзэмшлийн ногдол ашгийг Хуримтлалын санд төвлөрүүлэн иргэдийн орон сууц, боловсрол, эрүүл мэндийн суурь хэрэгцээнд зарцуулахаар тусгав.

Дөрөвдүгээр бүлэгт олон улс дахь баялгийн сангийн сайн засаглалд баримтлах чухал зарчмын нэг болох нийтийн өмч буюу баялгийн санд төвлөрүүлсэн байгалийн баялгийн хөрөнгийн тайлагнал, нийтэд ил тод байдал, хяналтын талаар тусгав:

Баялгийн сангийн төсөв нь нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байх тул төрөлжсөн сангийн тайлан нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байж, Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу журмын дагуу төрөлжсөн сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэгч төрөлжсөн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайланг хагас, бүтэн жилээр гаргаж, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлж, Төрөлжсөн сангийн жилийн эцсийн тайланд Төрийн аудитын тухай хуульд заасны дагуу жил бүр аудит хийх зохицуулалтыг тусгасан.

Төрөлжсөн сангийн асуудлаар Улсын Их Хурал, Засгийн газраас гаргасан шийдвэр, төрөлжсөн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны жилийн тайлан, Баялгийн сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, гүйцэтгэл, санхүүжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийг холбогдох шийдвэрийн хамт тухай бүр нийтэд тогтмол мэдээлэх талаар Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль, Шилэн дансны тухай хуульд нийцүүлэн зохицуулсан.

Тавдугаар бүлэгт энэ хуулийг зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага болон хууль хүчин төгөлдөр болох хугацааг тусгасан.

4. Хуулийн төсөл батлагдсанаар хүлээгдэж буй үр дүн

Тус хуулийн төсөл батлагдсанаар Үндэсний баялгийн нэгдмэл сан бүрдэж, түүний төрөл, хуваарилалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт бий болох замаар Монгол Улсын эдийн засаг, нийгэм, хууль зүй, хүний хөгжлийн төвшинд дараах эерэг үр нөлөө гарна:

- Үндэсний баялгийн сангаар дамжуулан байгалийн баялгийг ард түмний мэдэлд байх Үндсэн хуулийн суурь зарчим хангагдана.

- Байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвийн баялгийн үр өгөөжөөс бүрдсэн Үндэсний баялгийн санг бий болгох эрх зүйн орчин бүрдсэнээр 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр оруулсан байгалийн баялаг, түүний дотор газрын хэвлийн баялгийг ашиглах суурь зарчим, нөхөн сэргээгдэхгүй эрдэс баялгаас бий болсон үр өгөөжийг өнөө ба хойч үеийн иргэн бүрд тэнцвэртэй хуваарилах үзэл санааны суурийг илүү тодорхой болгон баталгаажуулж, бодитоор хэрэгжих эрх зүйн орчин бий болно.

- Хөгжлийн сангаар дамжуулан хөгжлийн төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлснээр олон тулгуурт эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах суурь бүтцийг бий болгосноор түүний үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүр тэгш хүртэх боломж бүрдэнэ.

- Хуримтлалын сангаар дамжуулан одоо үеийн иргэн бүрийн эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууцны суурь хэрэгцээг хангах хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлснээр иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

- Ирээдүй өв сангаар дамжуулан ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш хүртэх, хуримтлалыг бий болгоно.

- Ирээдүй өв сангийн хуримтлалын зарим хэсгийг өндөр өгөөжтэй, эрсдэл багатай гадаад санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийх, хөрөнгийн зах зээлээс өгөөж хүртэж, санг арвижуулах боломжийг бүрдүүлнэ.

5. Дагалдаж өөрчлөлт оруулах хууль тогтоомжийн төсөл

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан дараах хууль тогтоомжид холбогдох өөрчлөлтийг оруулах төслийг боловсруулсан. Үүнд:

Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийн зохицуулж байсан Ирээдүй өв сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийн төрөлд өөрчлөлт оруулж, Ирээдүй өв сангийн эх үүсвэр нь Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 11.1-д заасан ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс төсвийн тогтворжуулалтын сан болон орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд хуваарилаад үлдэх хэсгийн 65 хувь болон Ирээдүйн өв сангийн хөрөнгө оруулалтын орлогоос бүрдэх зохицуулалтыг тусгасан.

Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийн 7.1.1-д заасан эх үүсвэрийг агуулгын хувьд Үндэсний баялгийн сангийн тухай 11.1.2-т хуримтлалын сангийн эх үүсвэр байхаар тусгаж, Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийн 7.2, 7.3-т заасан зохицуулалтыг Үндэсний баялгийн тухай хуулийн төсөлд тусгасан.

Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийн 7.4-т зааснаар Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4.1.27-д заасан үүсмэл ордоос олборлосон ашигт малтмалын бүтээгдэхүүнд ногдох ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг Ирээдүй өв санд төвлөрүүлдэггүй байсныг хүчингүй болгож, тус орлогыг Үндэсний баялгийн санд төвлүүлэхээр зохицуулсан.

Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай төсөл

Ирээдүй өв сангийн удирдлагыг 2030 он хүртэл санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хэрэгжүүлнэ.

Энэ хүрээнд санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хөрөнгийн найдвартай, хөрвөх чадвартай байх нөхцөлийг зэрэг хангасны үндсэн дээр эрсдэл-өгөөжийн зохистой түвшнийг баримтлан удирдах ба шаардлагатай тохиолдолд гэрээний үндсэн дээр Монголбанкаар дамжуулан хэрэгжүүлж болох зохицуулалтыг тусгасан.

Ирээдүй өв санд төвлөрүүлэх орлогыг 2025 оноос 65 хувь байх зохицуулалтыг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд заасан.

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Хууль батлагдсанаар Төсвийн тухай хуульд гурван төрлийн төрөлжсөн сангаас бүрдэх "Баялгийн сангийн төсөв" гэх шинэ зохицуулалт бий болсон тул ойлголтыг тайлбарласан нэр томъёоны тодорхойлолтыг нэмэв.

Улсын Их Хурал нь Баялгийн сангийн төсвийг жил бүр батлах ба төсвийн төсөлд Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг хавсралтаар /нэр, байршил, хүчин чадал, төслийн код, хэрэгжүүлэх хугацаа, төсөвт өртөг, анхны төсөвт өртөг, санхүүжүүлэх эх үүсвэр, тухайн төсвийн жилийн санхүүжилтийн дүн/-г нэмж тусгахаар зохицуулсан.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Засгийн газрын тусгай сангийн төрөлд Баялгийн сангийн төрөлжсөн сан болох Хуримтлалын сан, Хөгжлийн сангийн төрлийг нэмж тусгав.

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл ашигтай үед тухайн жилийн орлогын 50 хувийг тогтворжуулалтын санд төвлөрүүлж, үлдсэн хэсгийг Хөгжлийн санд төвлөрүүлж Монгол Улсын дунд, урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт туссан нийгэм, эдийн засгийн үр өгөөж бүхий хөгжлийн төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулах тусгав.

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хувьцаа, эрхийг өв залгамжлал, бэлэглэлээр шилжүүлсний орлогод 80 хувиар татвар ногдуулах заалтыг нэмэв.

Эцсийн эзэмшигч нь эрх эзэмшигчийн тухайд төлөөлүүлэн эзэмшиж байгаа хувьцаа, хувь оролцоо, саналын эрхийн нийт дүн, хэмжээг өөрчлөлгүйгээр төрийн өмчит компаниас төрийн өмчит компанид тусгай зөвшөөрөл шилжүүлсэн тохиолдолд эрх борлуулсан шилжүүлсэн гэж үзэхгүй байхаар тусгав.

Үндэсний баялгийн сангийн Төрөлжсөн санд төвлөрүүлсэн орлогод татвар ногдуулахгүй байхаар тусгалаа.

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Үндэсний баялгийн сангийн хуулийн агуулгыг бодитой болгох, өнгөрсөн 30 жилийн бас нэг гажуудал болох Байгалийн баялаг хэсэг бүлгийн өмч биш, нийт иргэдэд үр өгөөжийг тэгш шударга хүртээх Үндсэн хуулийн суурь зарчимд тулгуурлан стратегийн ач холбогдол бүхий ордын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийг нээлттэй хувьцаат компани болгох, ингэхдээ нийт хувьцааны 20-оос дээш хувийг аливаа этгээд дангаар болон харилцан хамаарал бүхий этгээдийн хамтаар эзэмшихийг хориглосон заалтыг хуулийн төсөлд тусгав.

Улсын төрийн намын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Уул уурхайгаас олсон орлогоор улс төрийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхийг хориглох заалтыг тусгалаа.

Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай тогтоолын төсөл

2030 оноос Ирээдүйн өв сангийн хууль хүчингүй болохтой холбогдуулан Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль дахь сангийн удирдлагын хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий 100 хувь төрийн өмчит хуулийн этгээдийн талаарх зохицуулалтыг боловсронгуй болгон Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд тусгах хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, Үндэсний баялгийн сангийн орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн засаглал, үйл ажиллагааг олон улсын сайн засаглалын зарчим, загварт нийцүүлэн үе шаттайгаар бэхжүүлэхийг Засгийн газарт даалгахаар төсөлд тусгав.

---oOo---

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор Үндэсний баялгийн санг байгуулах, түүний төрөл, зориулалт, эх үүсвэрийг тодорхойлох, сангийн хөрөнгийн тогтвортой байдлыг хангах, үйл ажиллагааг тайлагнах болон хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Үндэсний баялгийн сангийн хууль тогтоомж

2.1. Үндэсний баялгийн сангийн хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төсвийн тухай хууль, Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль, энэ хууль болон эдгээр хуульд нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1. Үндэсний баялгийн сангийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

3.2. Ирээдүйн өв сантай холбоотой энэ хуульд зааснаас бусад харилцааг Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулиар зохицуулна.

3.3. Орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд холбогдсон энэ хуульд зааснаас бусад харилцааг Компанийн тухай хуулиар зохицуулна.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1. "Үндэсний баялгийн сан" (цаашид "Баялгийн сан" гэх) гэж газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг төвлөрүүлэх, үр ашигтай хөрөнгө оруулалт хийх, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хуваарилах, хуримтлуулах төрөлжсөн сангаас бүрдэх тогтолцоог;

4.1.2. "төрөлжсөн сан" гэж Ирээдүйн өв сан, Хуримтлалын сан, Хөгжлийн санг;

4.1.3."төрөлжсөн сангийн шууд удирдлага" гэж төрөлжсөн сантай холбоотой Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх, төрөлжсөн сангийн өдөр тутмын үйл ажиллагааг хариуцах төрийн захиргааны төв байгууллагыг;

4.1.4."үндэсний баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын бодлого" санхүүгийн жилийн макро-эдийн засгийн орчин, мөнгөний бодлоготой уялдуулан гаргасан хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн үр өгөөжийн доод хэмжээ болон эрсдэлийн дээд хэмжээний жишиг үзүүлэлтийг тогтоосон хөрөнгийн оруулалтын бодлогын баримт бичгийг;

4.1.5."орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээд" гэж Хуримтлалын санд орлого төвлөрүүлэх үүрэг бүхий уул уурхай олборлолт, ашигт малтмалын боловсруулах салбарын төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн нэгдлийн толгой компанийг;

4.1.6."хуримтлалын нэрийн данс" гэж энэ хуульд заасан эх үүсвэрээс Монгол Улсын иргэн бүрд жил бүр хуваарилсан мөнгөн хөрөнгө, үлдэгдэл мөнгөн хөрөнгөнд тооцогдох хүү, энэ хуульд заасан зориулалтын дагуу гаргасан зарлагыг нэгтгэн тооцсон Монгол Улсын иргэн бүрийн бүртгэлийг.

5 дугаар зүйл.Баялгийн сангийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим

5.1.Баялгийн сангийн үйл ажиллагаанд дараах зарчмыг баримтална:

5.1.1.Баялгийн сангийн хөрөнгө нь нийт ард түмний мэдэлд байх;

5.1.2.газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх;

5.1.3.Монгол Улсын дунд, урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурласан байх;

5.1.4.Баялгийн сангийн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн нийтлэг зарчим, сайн засаглал, үнэт зүйлийг үйл ажиллагаандаа баримтлах;

5.1.5.ил тод, нээлттэй байх;

5.1.6.үр ашигтай байх;

5.1.7.бие даасан, хараат бус хөндлөнгийн хяналттай байх.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТАЛААРХ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН БҮРЭН ЭРХ

6 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

6.1.Улсын Их Хурал Баялгийн сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.Баялгийн сангийн тухайн жилийн төсвийн төлөвлөгөөг батлах;

6.1.2.Баялгийн сангийн төсвийн гүйцэтгэлийг батлах;

6.1.3.Баялгийн сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, үр дүнд хяналт тавих;

6.1.4.Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт туссан Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалтыг хэлэлцэн батлах.

6.2.Энэ хуулийн 6.1.1-д заасан төсвийн төлөвлөгөөнд дараах зүйлийг тусгана:

6.2.1.төрөлжсөн санд тухайн жилд төвлөрөх орлого, зарлага;

6.2.2.Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалт, төсөвт өртөг.

7 дугаар зүйл.Засгийн газрын бүрэн эрх

7.1.Монгол Улсын Засгийн газар Баялгийн сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

7.1.1.төрөлжсөн сангийн хөрөнгийн удирдлагын бодлогыг батлах, нэгдсэн удирдлагаар хангах;

7.1.2.Баялгийн сангийн тухайн жилийн төсвийн төлөвлөгөөний төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

7.1.3.Баялгийн сангийн төсвийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлд хяналт тавьж, Улсын Их Хуралд тайлагнах;

7.1.4.Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт туссан Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалтыг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

7.1.5.Монгол Улсын иргэн бүрд Хуримтлалын сангийн нэрийн данс үүсгэх, хөтлөх, сангаас зарцуулалт хийх журмыг батлах;

7.1.6.орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн засаглал, үйл ажиллагаанд мөрдөх олон улсын сайн засаглалын зарчим, стандартад суурилсан Төлөөлөн удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын үйл ажиллагааны журмыг батлах.

8 дугаар зүйл.Төрийн захиргааны төв байгууллагуудын бүрэн эрх

8.1.Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.1.1.Ирээдүйн өв сангийн тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулах, батлагдсан төсвийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, гүйцэтгэлийг тайлагнах, сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэх;

8.1.2.төрөлжсөн сангийн төсвийн гүйцэтгэлд хуульд заасан журмын дагуу хяналт тавьж, тайлагнах;

8.1.3.энэ хуулийн 7.1.1-д заасан төрөлжсөн сангийн хөрөнгийн удирдлагын бодлогыг боловсруулж, Засгийн газарт хүргүүлэх;

8.1.4.Баялгийн сангийн эх үүсвэрийг тооцож, төрөлжсөн сангуудад төвлөрүүлэх аргачлалыг батлах.

8.2.Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.2.1.Хуримтлалын сангийн тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулж, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх, батлагдсан төсвийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, гүйцэтгэлийг тайлагнах, сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэх;

8.2.2.Монгол Улсын иргэн бүрд хуримтлалын нэрийн данс үүсгэж, хөтлөх үйл ажиллагааг хариуцан зохион байгуулах;

8.2.3.энэ хуулийн 7.1.5-д заасан журмыг боловсруулж, Засгийн газарт хүргүүлэх.

8.3.Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.3.1.Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр энэ хуулийн 10.1.3-т заасны дагуу санхүүжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалтыг боловсруулж, Засгийн газарт хүргүүлэх, сангийн шууд удирдлагыг хэрэгжүүлэх;

8.3.2.Хөгжлийн сангийн тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулж санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх, батлагдсан төсвийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, гүйцэтгэлийг тайлагнах.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТӨРӨЛ, ЗОРИУЛАЛТ, ЭХ ҮҮСВЭР, ТОГТВОРТОЙ БАЙДАЛ

9 дүгээр зүйл. Баялгийн сангийн төрөл

9.1.Баялгийн сан нь дараах төрөлжсөн сангаас бүрдэнэ:

- 9.1.1.Ирээдүйн өв сан;
- 9.1.2.Хуримтлалын сан;
- 9.1.3.Хөгжлийн сан.

10 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгийн зориулалт

10.1.Төрөлжсөн сан нь дараах зориулалттай байна:

10.1.1.Ирээдүйн өв сан нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор хуримтлуулах, хуримтлагдсан хөрөнгийг олон улсын зах зээлийн санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулах замаар өнөөгийн үнэ цэнийг өсгөх, арвижуулах;

10.1.2.Хуримтлалын сан нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо үеийн Монгол Улсын иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор иргэдийн эрүүл мэнд, боловсрол, орон сууц зэрэг суурь хэрэгцээг хангах;

10.1.3.Хөгжлийн сан нь газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шурдага хүртээх зорилгоор Монгол Улсын дунд, урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт туссан нийгэм, эдийн засгийн үр өгөөж бүхий хөгжлийн төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх.

10.2.Ирээдүйн өв сангийн мөнгөн хөрөнгийг Монголбанк дахь Ирээдүйн өв сангийн валютын дансанд байршуулна.

10.3.Хуримтлалын болон Хөгжлийн сангийн мөнгөн хөрөнгийг төрийн сангийн нэгдсэн дансанд байршуулна.

10.4.Хуримтлалын сангийн дансанд байршуулсан мөнгөн хөрөнгийг Монгол Улсын иргэн бүрийн Хуримтлалын нэрийн дансанд бүртгэнэ.

11 дүгээр зүйл.Баялгийн сангийн эх үүсвэр

11.1.Баялгийн сан нь дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

11.1.1.Ирээдүйн өв сан нь дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

11.1.1.а.ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс Төсвийн тогтворжуулалтын болон Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд хуваарилаад үлдэх хэсгийн 65 хувь;

11.1.1.б.сангийн хөрөнгө оруулалтын орлого.

11.1.2.Хуримтлалын сан нь энэ хуулийн 12.9-т заасны дагуу төвлөрүүлсэн ногдол ашгаас дараах зарчмаар хуваарилсан эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

11.1.2.а.энэ хуулийн 12.4-т заасан хуулийн этгээд дэх төрийн эзэмших хувьцаа 34 хувь хүртэлх бол түүний төрийн эзэмшилд ногдох бүх ногдол ашгийг;

11.1.2.б.энэ хуулийн 12.4-т заасан хуулийн этгээд дэх төрийн эзэмших хувьцаа 34 хувь ба түүнээс дээш бол түүний төрийн эзэмшлийн 34 хувьд ногдох ногдол ашгийг;

11.1.3.Хөгжлийн сангийн эх үүсвэр нь нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл ашигтай гарсан тохиолдолд гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн үнэ тухайн жилийн төсөвт тооцсон тэнцвэржүүлсэн үнээс өндөр байснаас нэмэгдэж орох төсвийн орлогын 50 хувиас бүрдэнэ.

12 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгийн тогтвортой байдал

12.1.Баялгийн сангийн төсөв нь нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна.

12.2.Баялгийн сангийн хөрөнгийг энэ хуульд зааснаас бусад зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

12.3.Төрөлжсөн сан хооронд хөрөнгө шилжилт хөдөлгөөн хийхийг хориглоно.

12.4.Уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын бүх төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд нь орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн харьяанд ажиллана.

12.5.Орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээд нь 100 хувь төрийн өмчит компани байх бөгөөд хувьцааг Засгийн газар эзэмшинэ.

12.6.Орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээд нь энэ хуулийн 12.4-т заасан хуулийн этгээдийн төрийн эзэмшлийн хувьцааг эзэмшиж, удирдлага зохион байгуулалтаар хангана.

12.7.Стратегийн ач холбогдол бүхий ордын төрийн эзэмшлийн хувийг орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээд эзэмшинэ.

12.8.Энэ хуулийн 12.4-т заасан хуулийн этгээд нь дүрэмд заасан үйл ажиллагаанаас бусад үйл ажиллагаа, төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, санхүүжүүлэхийг хориглоно.

12.9.Энэ хуулийн 12.4-т заасан хуулийн этгээдийн эзэмшлийн ногдол ашгийг энэ хуулийн орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдэд төвлөрүүлнэ.

12.10.Энэ хуулийн 12.9-т заасны дагуу төвлөрүүлсэн ногдол ашгаас энэ хуулийн 11.1.2-т зааснаар хуваарилаад үлдэх хэсгийг нэгдлийн стратеги төлөвлөгөөнд тусгасан, ирээдүйд орлого, үнэ цэнийг бий болгох бизнес хөгжлийг дэмжих төсөл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэх үйл ажиллагаанд зарцуулна.

12.11.Уул уурхайн олборлолт, ашигт малтмал боловсруулах салбарын төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компанийн төрийн эзэмшлийн хувьцааг иргэдэд үнэ төлбөргүйгээр эзэмшүүлэхийг хориглоно.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ТАЙЛАГНАЛ, ИЛ ТОД БАЙДАЛ, ХЯНАЛТ

13 дугаар зүйл.Баялгийн сангийн нягтлан бодох бүртгэл, тайлагнал

13.1.Төрөлжсөн сангийн тайлан нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна.

13.2.Төрөлжсөн сангийн шууд удирдлага нь сангийн тайланг хагас, бүтэн жилээр гаргаж, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлнэ.

13.3.Төрөлжсөн сангийн тайланд дараах тайланг тусгана:

13.3.1.төрөлжсөн сангийн санхүүгийн тайлан;

13.3.2.төрөлжсөн сангийн үйл ажиллагааны тайлан;

13.3.3.төрөлжсөн сангийн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан.

14 дүгээр зүйл.Баялгийн сангийн ил тод байдал

14.1.Засгийн газар Баялгийн сангийн үйл ажиллагаатай холбоотой дараах мэдээллийг дор дурдсан хугацаанд олон нийтэд мэдээлнэ:

14.1.1.төрөлжсөн сангийн асуудлаар Улсын Их Хурал, Засгийн газраас гаргасан шийдвэрийг албан ёсоор нийтэлснээс хойш ажлын 10 өдрийн дотор;

14.1.2.төрөлжсөн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны жилийн тайланг хөндлөнгийн аудитын дүгнэлт гарснаас хойш ажлын 10 өдрийн дотор.

14.2.Төрөлжсөн сангийн шууд удирдлага нь сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, гүйцэтгэл, санхүүжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийг холбогдох шийдвэрийн хамт тухайн шийдвэр гарсан сард нэгтгэн олон нийтэд нээлттэй тайлагнаж, Шилэн дансны тухай хуульд заасан журмын дагуу шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсаар дамжуулан хуульд заасан хугацаанд тогтмол мэдээлнэ.

14.3.Төрөлжсөн сангийн жилийн эцсийн тайланд Төрийн аудитын тухай хуульд заасны дагуу аудит хийж, дүгнэлт гаргана.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

15 дугаар зүйл.Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

15.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

15.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

16 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

16.1. Энэ хуулийг ... оны ... дугаар сарын ...-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАР

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсгийн "Монгол Улсын Үндсэн хууль," гэсний дараа "Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль," гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

"7.1. Сан Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 11.1.1-д заасан эх үүсвэрээс бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.15 дахь заалт, 7 дугаар зүйлийн 7.2, 7.3, 7.4 дэх хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 5¹ дүгээр зүйлийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“5¹ дүгээр зүйл. Ирээдүйн өв сангийн хөрөнгийг 2030 он хүртэл санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хөрөнгийн найдвартай, хөрвөх чадвартай байх нөхцөлийг зэрэг хангасны үндсэн дээр эрсдэл-өгөөжийн зохистой түвшинг баримтлан удирдах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд гэрээний үндсэн дээр Монголбанкаар дамжуулан хэрэгжүүлж болно.”

2 дугаар зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 5² дугаар зүйлийн "2025 оны" гэснийг "2030 оны" гэж, 5³ дугаар зүйлийн "Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7.1.2-т" гэснийг "Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 11.1.1.б-д" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 5³ дугаар зүйлийн "2025 оноос 65" гэснийг хассугай.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Төсвийн тухай хуулийн дараах зүйлд дор дурдсан агуулгатай заалт нэмсүгэй:

1/ 4 дүгээр зүйлийн 4.1.58 дахь заалт:

“4.1.58.”Баялгийн сангийн төсөв” гэж Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн дагуу төрөлжсөн сан бүрд төвлөрүүлж, зарцуулах, хуримтлал үүсгэх зорилгоор тухайн жилд Улсын Их Хурлаас баталсан төсвийг.”

2/ 33 дугаар зүйлийн 33.2.11 дэх заалт:

“33.2.11.Хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг хавсралтаар /нэр, байршил, хүчин чадал, төслийн код, хэрэгжүүлэх хугацаа, төсөвт өртөг, анхны төсөвт өртөг, санхүүжүүлэх эх үүсвэр, тухайн төсвийн жилийн санхүүжилтийн дүн/.”

2 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4, 8.6 дахь хэсэг, 8.6.3 дахь заалт, 8.8, 8.9 дэх хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 9.1.2 дахь заалт, 12 дугаар зүйлийн 12.1.2 дахь заалт, 19 дүгээр зүйлийн 19.6.1 дэх заалт, 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсэг, 32 дугаар зүйлийн 32.1 дэх хэсэг, 33 дугаар зүйлийн 33.1 дэх хэсэг, 42 дугаар зүйлийн 42.3.3 дахь заалтын “Нийгмийн даатгалын сангийн төсөв” гэсний өмнө “Үндэсний баялгийн сангийн төсөв,” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.5.1 дэх заалтын “Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7.1.1-д” гэснийг “Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 12.9-д” гэж өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУСГАЙ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай 5 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 5.3.26, 5.3.27 дахь заалт нэмсүгэй:

“5.3.26.Хуримтлалын сан;
5.3.27.Хөгжлийн сан.”

2 дугаар зүйл. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн “Ирээдүйн өв сан,” гэсний дараа “Хуримтлалын сан, Хөгжлийн сан” гэж, 5 дугаар зүйлийн 5.4. дэх хэсгийн “5.3.15” гэсний дараа “, 5.3.27” гэж, 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийн “5.3.22” гэсний дараа “, 5.3.26” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2.1 дэх заалтыг дор дурдснаар өөрчлөн найруулсугай:

“16.2.1. татвар ногдуулж, төлүүлэхэд ашиглагдсан гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн үнэ тухайн жилийн төсөвт тооцсон тэнцвэржүүлсэн үнээс өндөр байсны улмаас нэмэгдэж орох төсвийн орлогыг дараах хувиар тооцно:

16.2.1.а. нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл ашигтай үед 50 хувиар тооцсон орлого,

16.2.1.б. нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл алдагдалтай үед 100 хувиар тооцсон орлого;”

2 дугаар зүйл. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2.3 дахь заалтын “болон эрсдэлийн сангийн” гэснийг хассугай.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн дараах зүйлд дор дурдсан агуулгатай хэсэг, заалт тус тус нэмсүгэй:

1/ 21 дүгээр зүйлийн 21.1.16 дахь заалт:

"21.1.16.Төрийн болон орон нутгийн өмчит /өмчийн оролцоотой/ хуулийн этгээдээс Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 4.1.5-д заасан орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдэд ашигт малтмал, цацраг идэвхт ашигт малтмал, газрын тосны хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл борлуулсан, шилжүүлсний орлого."

2/ 30 дугаар зүйлийн 30.14 дэх хэсэг:

"30.14.Төрийн болон орон нутгийн өмчит /өмчийн оролцоотой/ хуулийн этгээдээс Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 4.1.5-д заасан орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдэд ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл борлуулсан, шилжүүлсэн тохиолдолд энэ зүйлд заасны дагуу албан татвар ногдуулахгүй."

2 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.10 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчилсүгэй:

"30.10.Энэ хуулийн 30.4-т заасны дагуу тодорхойлсон албан татвар ногдуулах орлогод дараах хувь хэмжээгээр албан татвар ногдуулна:

30.10.1.ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн эцсийн эзэмшигч нь хуулийн этгээдийн хувьцаа, хувь оролцоо, саналын эрхээ бэлэглэх, өв залгамжлалаар өвлүүлэх хэлбэрээр газар эзэмших, ашиглах эрх, ашигт малтмал, цацраг идэвхт ашигт малтмал, газрын тосны хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг бүрэн буюу хэсэгчлэн бусдад шилжүүлсэн тохиолдолд 30 хувиар;

30.10.2.бусад тохиолдолд 10 хувиар."

3 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1.2 дахь заалтын "Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7.1.1-д" гэснийг "Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуулийн 11.1.2-т" гэж, 21.1.3 дахь заалтын "Ирээдүйн өв санд улсын төсвөөс хуваарилсан орлого, сангийн хөрөнгө оруулалтын орлого" гэснийг "Ирээдүй өв сан, Хуримтлалын сан, Хөгжлийн санд

улсын төсвөөс хуваарилсан орлого, хөрөнгө оруулалтын орлого” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 5.7-5.9 дэх хэсэг нэмсүгэй:

"5.7.Аливаа этгээд дангаар болон болон харилцан хамаарал бүхий этгээдийн хамт эзэмших стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн нийт гаргасан хувьцааны 20-оос дээш хувь эзэмшихийг хориглоно.

5.8.Энэ хуулийн 5.7 дах хэсэг Монгол Улсын Засгийн газартай Хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулсан хуулийн этгээд, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд /төрийн өмчийн оролцоотой болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд/-ийн төрийн болон орон нутгийн эзэмшлийн хувьцаанд хамаарахгүй.

5.9. Иргэн, хуулийн этгээд бусдын нэрийг ашиглан энэ хуулийн 5.7-д заасан хуулийн этгээдийн хувьцааг шууд бус хэлбэрээр эзэмшихийг хориглоно."

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Улс төрийн намын тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлд дор дурдсан агуулгатай 34.6.12 дахь заалт нэмсүгэй:

“34.6.12.уул уурхай, ашигт малтмалын олборлолт, боловсруулах салбарын хуулийн этгээд;”

2 дугаар зүйл. Улс төрийн намын тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.6.12 дахь заалтын дугаарыг "34.6.13" гэж өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Дугаар...

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан дараах арга хэмжээг 2029 оны 1 дүгээр улиралд багтаан авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай:

1.1. Үндэсний баялгийн сангийн орлого төвлөрүүлэгч хуулийн этгээдийн засаглал, үйл ажиллагааг олон улсын сайн засаглалын зарчим, загварт нийцүүлэн үе шаттайгаар бэхжүүлэх;

1.2. Ирээдүйн өв сангийн тухай хууль дахь сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий 100 хувь төрийн өмчит хуулийн этгээдийн талаарх зохицуулалтыг боловсронгуй болгон Үндэсний баялгийн сангийн тухай хуульд тусгах чиглэлээр хуулийн төсөл боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх.

2. Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хороо /П.Цэрэнпунцаг/-нд даалгасугай.

3. Энэ тогтоолыг Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

ГАРЫН ҮСЭГ